

بررسی رابطه‌ی مؤلفه‌های کالبدی و رفتارهای اجتماعی در خوابگاه دانشجویی نمونه مورد مطالعه: خوابگاه دختران دانشگاه هنر

۱ فاطمه خدمتی^{*}، آرزو منشی‌زاده^۲

^۱ دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران. نویسنده مسئول.

^۲ استادیار، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۱۲/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۶

چکیده

یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار بر رفتار انسان، محیط کالبدی‌ای است که در آن سکونت می‌کند؛ خوابگاه‌های دانشجویی یکی از محیط‌های سکونتی است - که هرچند در اطلاق اولیه به کاربری مکانی برای «خواب» تنزل یافته - ولی از نظر مکانی برای حضور مخاطبان جوان با زمینه‌های فرهنگی مختلف در ارتباط با دانشگاه محل تحصیلشان زمینه‌ساز بستری برای بروز رفتارهای اجتماعی است. هدف از پژوهش حاضر، یافتن رابطه بین مؤلفه‌های کالبدی خوابگاه و رفتارهای اجتماعی دانشجویان باتوجه به چهار مفهوم خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام برگرفته از نظریه‌ی ایروین آلتمن است. سوال مشخص پژوهش این است که چه رابطه‌ای میان مؤلفه‌های کالبدی و چهار مؤلفه خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام در خوابگاه دختران دانشگاه هنر وجود دارد؟ راهبرد تحقیق به صورت ترکیبی شامل راهبرد کیفی و موردپژوهی است. بدین ترتیب در مرحله‌ی اول، از طریق مشاهده‌ی میدانی خوابگاه قریب، رفتارهای اجتماعی دانشجویان در فضاهای شخصی و جمعی خوابگاه شناسایی شد. سپس عوامل کالبدی مرتبط با مؤلفه‌های خلوت، فضای شخصی و قلمرو و ازدحام از طریق مشاهده‌ی میدانی، پرسش‌نامه و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با دانشجویان ساکن خوابگاه مورد تحلیل قرار گرفت و در نهایت راهکارهای کالبدی متناسب با هر یک از مؤلفه‌ها در فضای اقامتی و جمعی دانشجویان ارائه شد. بر اساس نتایج پژوهش، ایجاد مراتب فضایی، تعبیه کنج‌های مطلوب در اتاق‌های مشترک، راهکارهای مؤثر در تحقق سطوح مختلف خلوت محسوب می‌گردند. پیشنهادهایی نظیر استفاده از مبلمان چندمنظوره و انعطاف‌پذیر، طراحی جداره‌های قابل کنترل توسط فرد، می‌توانند به عنوان راهکارهایی برای حفظ فضای شخصی مطرح باشند. همچنین تفکیک فضایی از طریق جداره‌های متحرک و مبلمان و کفسازی متفاوت، تعبیه قلمرو برای ورودی‌ها عواملی هستند که در تشخیص قلمروها کارآمد خواهند بود. به منظور کاهش حس ازدحام نیز توجه به نکاتی چون افزایش ابعاد به‌ویژه ارتفاع در فضاهای جمعی، تعبیه فضاهای تخلیه در نواحی پرتراکم پیشنهاد می‌شوند.

■ **واژگان کلیدی:** فضای شخصی، قلمرو، خلوت، رفتار اجتماعی، ازدحام، خوابگاه دانشجویی.

* نویسنده مسئول: fa.khedmati7@gmail.com

^۱ این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول با عنوان «طراحی مسکن دانشجویان دختر دانشگاه هنر مبتنی بر نظریه‌های رفتار اجتماعی» است که به راهنمایی نویسنده دوم در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر-تهران انجام شده است.

مقدمه

برای دانشجویانی که خارج از شهر محل زندگی‌شان تحصیل می‌کنند، خوابگاه مکانی است که در آن بخش قابل توجهی از زمان آنها سپری می‌شود و طراحی آن نیازمند رعایت ملاحظات است که فراتر از کاربری «خوابگاهی»^۱ باید تلقی شود؛ به‌ویژه با رویکردهایی همانند تغییر کاربری بناهای موجود که مدیریت خوابگاه و دانشجویان را ملزم به تطبیق با ویژگی‌های کالبدی می‌کند؛ درحالی‌که تسهیل مراودات اجتماعی یکی از اهداف مهم این مکان‌ها است؛ و تعاملات اجتماعی سبب می‌شود تا دانشجویان جزئی از جامعه دانشجویی وسیع‌تر خود باشند، فرصت‌های یادگیری را افزایش می‌دهد و به تطبیق دانشجویان با اهداف آموزشی دانشگاه کمک می‌کند. همچنین باعث شکل‌گیری روابط طولانی‌مدت میان دانشجویان می‌گردد. (Rahimi, 2015:3) در واقع خوابگاه تنها یک فضای آپارتمانی مسکونی نباید تلقی شود، بلکه از نظر ارتباطات بین فرهنگی و مراودات انسانی دارای اهمیت است. (Song, 2016).

از آنجا که دانشجویان متقاضی چنین فضایی، عمدتاً از شهرها و فرهنگ‌های متفاوت جامعه و بالتبع دارای بروز رفتاری متفاوت هستند؛ از سوی دیگر زندگی در مسکن دانشجویی از اولین تجربه‌های اجتماعی به‌منظور کسب استقلال و زندگی دور از خانواده به‌ویژه برای دختران دانشجو است، توجه به مناسبات اجتماعی برای طراحی صحیح و مناسب این مکان واجد اهمیت است؛ در خوابگاه‌ها به سبب اجتماعی بودن فضاها، رفتارهای اجتماعی نظیر حفظ خلوت، تنظیم فضای شخصی، قلمروپایی و مواردی از این دست اتفاق می‌افتد که به نظر می‌رسد تاکنون در حوزه طراحی کمتر موردتوجه قرار گرفته است.

از طرف دیگر ویژگی‌های متمایزکننده دانشگاه هدف از نظر تنوع، نوع رشته‌ها و مقاطع تحصیلی خود می‌تواند منجر به شکل‌گیری الگوهای رفتاری متفاوتی در بین دانشجویان گردد که لزوم توجهات جامعه‌شناسانه و روان‌شناسانه را مطرح می‌کند؛ مطالعات افرادی همچون آلمن^۲ در حوزه محیط و رفتارهای اجتماعی که بر روی روابط دوسویه میان مردم و محیطشان صورت گرفته و در این پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرد می‌تواند در طراحی فضاهای اجتماعی نظیر مسکن دانشجویی و... باهدف ایجاد بستر رفتاری مناسب برای سکناى دانشجویان لحاظ شود.

لذا هدف از پژوهش حاضر ضمن یافتن رابطه بین مؤلفه‌های کالبدی خوابگاه و رفتارهای اجتماعی دانشجویان، ارتقای کیفیت زیستی دانشجویان (جامعه هدف) از طریق توجه به رفتارهای اجتماعی و لحاظ نمودن آن در راهبردهای طراحی خوابگاه‌های دانشجویی است. سوال مشخص پژوهش این است که چه رابطه‌ای میان مؤلفه‌های کالبدی و خلوت مطلوب، تامین فضای شخصی، به رسمیت شناخته شدن قلمروها و کاهش ازدحام در خوابگاه دختران دانشگاه هنر وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

پژوهش‌هایی که در زمینه خوابگاه‌های دانشجویی از زوایای مختلف انجام شدند، در چند دسته قابل بررسی هستند: اولین دسته مربوط به پژوهش‌هایی است که به گردآوری عوامل رضایت دانشجویان از خوابگاه همانند بهزاد بهبهانی و همکاران (۱۳۹۰) پرداخته‌اند؛ دسته دوم تحقیقاتی هستند که در رابطه با ضرورت توجه به رفتارهای اجتماعی در خوابگاه‌ها و بعضاً باتوجه به جنسیت همچون نظریور (۱۳۹۸)، معتضدیان و مطلبی (۱۳۹۱)، قدرتی، مقصودزاده (۱۳۹۸)، رحمتی و همکاران (۱۳۹۸) صورت گرفته‌اند؛ در واقع هدف اصلی برخی از پژوهش‌های نامبرده، بررسی کیفیت زندگی در نمونه‌هایی است که پیش از این ساخته شده یا گردآوری ترجیحات دانشجویان از خوابگاه مطلوب است. دسته سوم پژوهش‌ها به طور مشخص به حوزه طراحی^۳ همچون جعفری و همکاران (۱۳۹۹) می‌پردازند.

با مطالعه پیشینه تحقیق و هدف‌گذاری اولیه، این مقاله در راستای مطالعات انجام‌شده در تلاش است به بررسی خوابگاه فعلی دختران دانشگاه هنر باتوجه به چهار مؤلفه موردتوجه در محیط و رفتارهای اجتماعی بپردازد؛ آنچه می‌تواند طراحی را فراتر از سرانه‌ها و ضوابط کلی نسبت به وجه «خوابگاهی» بودن آن تعریف کند. همچنین روحیه حاکم بر فضای سکونت دانشجویان متأثر از فضای دانشگاه مرجع، رشته‌های تحصیلی، ترجیحات و نیازهای محیطی، روحیات ساکنین و رفتارهای متأثر از آن در

این پژوهش مورد تحلیل قرار می‌گیرد؛ و در نهایت باتوجه به ضعف‌های کالبدی موجود، راهبردها و راهکارهای طراحی ارائه می‌شود.

جدول ۱. نتایج پژوهش‌های مرتبط را در سه بخش تاثیر معماری خوابگاه‌ها بر سلامت دانشجویان، توجه به فرصت‌ها و چالش‌های نهفته در زندگی خوابگاهی و راهکارهای طراحی برای ارتقا کیفیت زندگی آنان ارائه می‌دهد.

جدول ۱. پیشینه و یافته‌های پژوهش‌های مرتبط (نگارندگان)

مشخصات پژوهش	یافته‌های پژوهش
جعفری و همکاران (۱۳۹۹)	راهبردهای طراحی خوابگاه‌های دانشجویی بر اساس تحلیل قرارگاه‌های رفتاری (نمونه مورد مطالعه: خوابگاه دانشجویان دختر دانشگاه شیراز)
نظریور (۱۳۹۸)	تاثیر نحوه قرارگیری اتاق‌ها، تنوع‌پذیری فضاهای خوابگاهی و وجود فضاهای عمومی و خصوصی در سلامت روحی و عاطفی دانشجویان
قدرتی، مقصودزاده (۱۳۹۸)	تجربه پریشانی بیشتر در دانشجویان دختر در فضاهای پرازدحام به سبب برخورداری از حمایت اجتماعی کمتر
رحمتی و همکاران (۱۳۹۸)	افزایش سلامت روان در خوابگاه‌های دارای بیشترین فضای شخصی و کمترین ازدحام
مهدی (۱۳۹۴)	بررسی تجربه زندگی خوابگاهی در میان دانشجویان دختر با تاکید بر مشکلات آن‌ها
معتمدیان و مطلبی (۱۳۹۱)	تجارب دانشجویان دختر از سکونت در خوابگاه‌های دانشجویی: یک مطالعه کیفی
بهباد بهبهانی و همکاران (۱۳۹۰)	مهم‌ترین فرصت‌ها: استقلال، افزایش صبر و توان تحمل مشکلات، یادگیری مدیریت مالی، تقویت روحیه قدرشناسی نسبت به خانواده، آشنایی با فرهنگ‌ها و آداب و رسوم مختلف، یادگیری و تقویت مهارت‌های مختلف، افزایش نظم و مسئولیت‌پذیری و تقویت بعد معنوی و عمل به باورهای دینی
	مهم‌ترین مشکلات: احساس غربت و دلتنگی، فشارهای روانی ناشی از هم‌اتاق شدن با افراد نامناسب، کیفیت پایین غذای سلف، کاهش کیفیت درس‌خواندن و به هم خوردن نظم خواب
	عوامل ارتقا دهنده کیفیت زندگی دانشجویان: روابط اجتماعی، فرهنگی و اوقات فراغت، محل و شرایط زندگی و فضای عمومی دانشگاه
	عوامل کاهنده کیفیت زندگی دانشجویان: امکانات دسترسی، خدمات ورزشی، رفاهی و تفریحی، سلامت جسمی و امکانات درمانی - پزشکی و بهداشت و کیفیت غذای رستوران‌های دانشجویی
	عوامل نارضایتی دانشجویان و برهم زدن خلوت: سیستم خطی دوطرفه ساختمان، ازدحام، اتاق‌های ۴ نفره، عمومی بودن سرویس‌های بهداشتی، سازماندهی نامناسب اتاق‌ها در ترکیب با فضاهای نیمه عمومی، رعایت نشدن سلسله مراتب قلمروها مانند تفکیک نشدن قلمروهای خصوصی و نیمه خصوصی در اتاق، مرزهای نامشخص فضای خصوصی بین افراد ساکن در یک اتاق.
	طراحی خوابگاه‌های جدید بر اساس ترجیحات دانشجویان در ابعاد معماری و روان‌شناسی محیطی

محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)
محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)
محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)
محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)	محمودی‌راد، آراسته (۱۳۸۳)

براساس جدول ۱، تحقیقات انجام شده در زمینه طراحی خوابگاه‌های دانشجویی، به طور عمده بر عوامل معماری و تأثیر آن‌ها بر سلامت و رفاه دانشجویان تمرکز داشته‌اند. این مطالعات به شکل معناداری نشان داده‌اند که عواملی نظیر چیدمان اتاق‌ها، تفکیک فضاهای عمومی و خصوصی، و تراکم جمعیتی می‌توانند بر سلامت روان دانشجویان، به خصوص دختران، تأثیرگذار باشند. همچنین، این پژوهش‌ها به طور کلی به فرصت‌ها و چالش‌های زندگی در خوابگاه، از جمله استقلال، تاب‌آوری، احساس غربت و تعارضات هم‌اتاقی پرداخته‌اند و راهکارهایی برای بهبود شرایط زندگی خوابگاهی از طریق طراحی مناسب فضاها ارائه داده‌اند. با این وجود، بررسی‌ها نشان می‌دهد که در این تحقیقات، کمتر به مطالعات رفتاری تأثیر جنسیت کاربران و رشته تحصیلی آن‌ها در طراحی خوابگاه‌ها توجه شده است. در واقع، به نظر می‌رسد که موضوع چگونگی تأثیرگذاری نیازهای متفاوت دانشجویان دختر و پسر و همچنین رشته‌های مختلف بر طراحی فضاهای خوابگاهی، نیازمند پژوهش‌های بیشتری باشد.

■ مبانی نظری

■ رفتار اجتماعی

رفتار عینی‌ترین و قابل‌مشاهده‌ترین واکنش انسان نسبت به محیطی است که در آن قرار گرفته (شاهچراغی و بندرآباد، ۱۳۹۴: ۵۳) و رفتار فرد نتیجه انگیزش‌های او، قابلیت‌های محیط، تصاویر خارج از ادراک مستقیم محیط و معانی حاصل از آن است (لنگ، ۱۳۹۰: ۱۱۱) و رفتار اجتماعی فراتر از رفتار فردی که به‌تنهایی توسط فرد انجام می‌شود، رفتاری است که مستلزم ارتباط بین دو یا چند نفر است، یعنی با وجود حداقل دو نفر انجام‌پذیر است: مانند گفتگوکردن، بازی‌های گروهی و... این نوع رفتارها نه‌تنها با فعالیت دو یا چند نفر انجام می‌شوند، بلکه در آنها افراد تحت تأثیر یکدیگر نیز قرار می‌گیرند. (پاکزاد، ۱۳۹۱: ۲۳۴) در این زمینه آلتمن در ادامه مطالعات ادوارد هال^۴ در حوزه علم پروکسمیک^۵ یا همجواری، چهار مفهوم خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام را پایه و اساس رفتارهای فردی و اجتماعی انسان در ارتباط با محیط تعریف می‌کند.

■ کسب خلوت مطلوب

خلوت^۶ در نظریه رفتار اجتماعی آلتمن اولین مؤلفه رفتاری است که مورد بررسی قرار می‌گیرد. چرا که مؤلفه‌های رفتاری بعدی یا سازوکاری در راستای رسیدن به خلوت است و یا نتیجه عدم تحقق خلوت. در واقع خلوت فرایند تنظیم میان افراد است و چگونگی تعامل فرد را با دیگران مشخص می‌کند که در دو مقوله «خلوت مطلوب» و «خلوت کسب‌شده» قابل‌بررسی است. خلوت مطلوب میزان آرمانی تعامل با دیگران است و خلوت کسب‌شده میزان واقعی تعامل با دیگران. حالت بهینه خلوت وقتی حاصل می‌شود که این دو میزان با هم برابر باشند. (آلتمن، ۱۳۹۵: ۱۳) وستین^۷ (۱۹۷۰) چهار حالت مختلف خلوت‌گزینی اعم از انزوا، قربات یا صمیمیت، گمنامی و توداری را این‌گونه توصیف می‌کند: «تنهایی» [یا انزوا] همان معنای عام خلوت‌گزینی را دارد، فرصت جداسازی از دیگران و جلوی دید نبودن. با این‌وجود سایر اشکال خلوت‌گزینی نیز مهم هستند. «صمیمیت» [یا

قربان] یعنی بتوانیم با خیال راحت اوقاتمان را در کنار افرادی مثل دوستان، همسر سپری کنیم. «گمنامی» به معنی دوری از جمع، شناخته شدن یا نظارت از طرف دیگران است. نوع چهارم خلوت‌گزینی «توداری» است و وقتی اتفاق می‌افتد که نیاز فرد به ارتباط محدودش از طرف اطرافیان او مورد حمایت قرار گیرد. (مکاندرو، ۱۳۹۵: ۱۷۹)

■ تنظیم فضای شخصی

هایداک^۸ و سومر^۹، فضای شخصی^{۱۰} را به‌عنوان محیط اطراف بدن شخص تعریف کرده‌اند که ورود دیگران به آن بدون مشکل نیست. این فضا یک مکان جغرافیایی معین نیست، همراه شخص حرکت می‌کند و بسته به موقعیت بزرگ و کوچک می‌شود. اغلب به‌صورت حبابی از فضا توصیف شده است که فرد را در برمی‌گیرد. (به نقل از مک‌اندرو، ۱۳۹۵: ۱۵۳). ذکر این نکته لازم است که شکسته‌شدن فضای شخصی به نگرانی، فشار روانی و حتی گریز و پرخاش منجر می‌شود. (آلتمن، ۱۳۹۵). بشر می‌تواند به‌عنوان موجودی در نظر گرفته شود که دارای جنبه‌های بصری، حرکتی، دمایی و ملموسی از نفس خویش باشد که ممکن است توسط محیط اطرافش مهار شده و یا تقویت گردد. (هال، ۱۳۹۲: ۸۴) هال برای تعامل اجتماعی از چهار منطقه صمیمی، شخصی، اجتماعی، عمومی^{۱۱} نام برده است. علاوه بر عوامل فردی همانند سن و فرایند رشد، جنسیت، فرهنگ و عوامل شخصیتی، عوامل میان‌فردی، تعیین‌کننده‌های موقعیتی فضای شخصی در تعیین فضای شخصی موثرند؛ همچنین پژوهش‌هایی که دربارهٔ رابطهٔ جنسیت و فضای شخصی مطالعه کرده‌اند نشان می‌دهد به‌طور معمول زنان بیشتر از تعاملات نزدیک‌تر استفاده می‌کنند و مردان تحمل کمتری برای فواصل خیلی نزدیک دارند. (آلتمن، ۱۳۹۵: ۹۴-۹۵) علی‌رغم وجود نیازی تحت عنوان فضای شخصی با یک تعریف مشخص برای تمام افراد اما چگونگی آن برای فرد تحت‌تأثیر عوامل بسیاری همچون سن، جنسیت، عوامل شخصیتی و فرهنگ است.

■ قلمروپایی

رفتار قلمروپایی یکی از سازوکارهای نظارت بر مرز میان خود و دیگری است که به‌واسطه خصوصی‌سازی یا علامت‌گذاری مکان شیء صورت می‌گیرد و نشان می‌دهد که آن مکان یا شیء از آن فلان فرد یا گروه است. کاربرد خصوصی‌سازی و مالکیت بر نظارت بر تعامل اجتماعی است. این امر به برآوردن نیازهای جسمی اجتماعی کمک می‌کند. در صورت تجاوز به مرزهای قلمرو گاه واکنش‌های دفاعی نشان داده می‌شود. (آلتمن، ۱۳۹۵: ۱۳۶) قلمروها در چند دسته قابل‌مطالعه هستند؛ قلمروی اولیه تحت مالکیت و استفاده انحصاری فرد یا گروه خاصی است، دیگران نیز آن‌ها را مالک این قلمروها می‌شناسند، به شکلی دائمی تحت اختیار افراد هستند. قلمروهای ثانویه پلی است میان قلمرو اولیه که فرد در آن‌ها نظارت کامل و تام و گسترده دارد و قلمرو عمومی که تقریباً همگان می‌توانند از آن استفاده کنند. به‌این‌ترتیب ممکن است افراد در مورد مرزهای قلمرو ثانویه دچار سردرگمی و آشفتگی شوند و پس از تثبیت و تجاوز به این مرزها تضاد و تقابل بسیاری میان افراد پیش بیاید قلمرو عمومی قلمرو موقتی است و تقریباً هرکسی به آن دسترسی و حق استفاده از آن را دارد. این نوع قلمرو را قلمرو آزاد، قلمرو موقتی و نیز قلمرو اختیاری نامیده‌اند. (آلتمن، ۱۳۹۵: ۱۵۰-۱۴۳)

■ کنترل ازدحام

ازدحام به‌عنوان آخرین مؤلفه رفتاری اشاره به حالت ذهنی و روان‌شناختی‌ای دارد که به احساسات منفی منجر می‌گردد. تفکیک میان مفاهیم تراکم^{۱۲} و ازدحام مهم است. تراکم یک مؤلفه عینی از تعداد نفرات در هر واحد فضا است که معمولاً عنصر مهمی در ازدحام محسوب می‌شود. ادراک ازدحام تحت‌تأثیر سایر متغیرهای موقتی و جغرافیایی مثل معماری، نیازمندهای تکلیف و سن و جنسیت فرد قرار می‌گیرد. (مکاندرو، ۱۳۹۵: ۲۳۳) بروز ازدحام زمانی اتفاق می‌افتد که سازوکارهای خلوت‌کارکرد

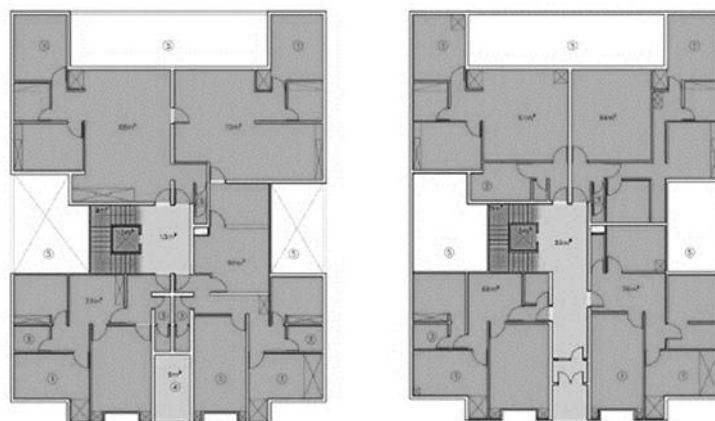
موفقی نداشته باشد و فرد یا گروه بیش از حد مطلوب با دیگران رابطه متقابل برقرار کند، یعنی خلوت کسب شده کمتر از خلوت مطلوب باشد. هرچند بروز ازدحام همواره ناخوشایند و نامطلوب و یا توأم با تنش نیست. درواقع فرد گاه حضور دیگران را طلب می کند. به طور مثال در مسابقه فوتبال یا سالن تئاتر شلوغ، فرد وقتی که صندلی داشته باشد از ازدحام و شلوغی لذت می برد. (آلتمن، ۱۳۹۵: ۱۸۶)

روش تحقیق

راهبرد تحقیق به صورت ترکیبی شامل راهبرد کیفی و موردپژوهی است. در طی تحقیق خوابگاه قریب که یکی از خوابگاه های دختران دانشگاه هنر است به عنوان نمونه مورد مطالعه برای شناخت جامعه هدف انتخاب شد. بدین ترتیب در مرحله اول، از طریق مشاهده میدانی خوابگاه قریب، رفتارهای اجتماعی دانشجویان در فضاهای شخصی و جمعی خوابگاه شناسایی شد. سپس عوامل کالبدی مرتبط با مؤلفه های خلوت، فضای شخصی و قلمرو و ازدحام از طریق مشاهده میدانی، پرسش نامه، مصاحبه نیمه ساختاریافته^{۱۳} با ۶۰ نفر از دانشجویان ساکن خوابگاه مورد تحلیل قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده ها نیز در قالب ۴ نمودار نمایش داده شد و راهکارهای کالبدی متناسب با هر یک از مؤلفه ها در فضای اقامتی و جمعی دانشجویان ارائه گردید.

معرفی نمونه مورد مطالعه

دانشگاه هنر^{۱۴} به عنوان بزرگترین مرکز آموزش عالی رشته های هنری در ایران، در حال حاضر دارای ۷ دانشکده در گرایش های آموزشی موسیقی، سینما و تئاتر، حفاظت و مرمت، هنرهای تجسمی، هنرهای کاربردی، معماری و شهرسازی، علوم نظری و مطالعات عالی هنر و یک پردیس بین المللی است که در ۴ نقطه جغرافیایی متفاوت در دو استان تهران و البرز واقع شده اند. مطالعات جمعیتی نشان می دهد بیش از نیمی از دانشجویان غیربومی در خوابگاه حضور دارند و از این تعداد بیشترین آمار مربوط به دختران است. در حال حاضر دانشگاه هنر برای سکونت دانشجویان دختر غیربومی، سه خوابگاه در شهر تهران و یک خوابگاه در شهر کرج دارد که در این پژوهش، یکی از خوابگاه های واقع در تهران - خوابگاه قریب - مورد بررسی قرار گرفته است.

تصویر ۱: از راست: پلان طبقه همکف، پلان طبقات خوابگاه قریب (منبع: آرشیو دفتر فنی دانشگاه هنر)

خوابگاه قریب واقع در تهران (خیابان فاطمی) در پنج طبقه و هر طبقه شامل چهار واحد سکونت بنا شده است که طبق آمار سال ۹۸ (تاریخ شروع پژوهش) تعداد ۲۳۹ دانشجوی دختر در آن ساکن هستند. هر واحد این مجموعه دارای دو یا سه اتاق و یک

آشپزخانه و سرویس بهداشتی است. سازماندهی فعلی و توزیع جمعیتی این خوابگاه بر اساس مقطع تحصیلی صورت گرفته، به این ترتیب که در سه طبقه اول، دانشجویان کارشناسی (۸-۱۰ نفر در یک اتاق) و در دوطبقه آخر دانشجویان ارشد (۴-۶ نفر در یک اتاق) و دکتری (۱ تا ۲ نفر در یک اتاق) حضور دارند. تصویر ۱. دو پلان طبقه همکف و طبقات خوابگاه قریب را نشان می دهد.

■ تحلیل محتوایی داده های کیفی

داده های کیفی این پژوهش که از مشاهده سبک زندگی دانشجویان در خوابگاه ها، گفتگو و مصاحبه پیرامون نیازها و دغدغه هایشان در دوران تحصیل استخراج شده است، حول چهار مؤلفه رفتاری موردنظر یعنی خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام بررسی شده اند. هدف از این کار یافتن علل کارآمدی و یا ناکارآمدی محیط خوابگاه در حال استفاده و همچنین یافتن مؤلفه های کالبدی تأثیرگذار بر رفتارها برای ارائه راهکارهای پایانی طراحی است. آسیب شناسی صورت گرفته را می توان در چهار مؤلفه مطرح شده در تصویر ۲ خلاصه کرد.

تصویر ۲ از بالا به پایین: پلان یکی از سویت ها (سویت شماره ۱۱)، فضاهای مشترک و فضای داخلی سویت خوابگاه قریب (منبع پلان: نگارندگان، منبع تصاویر: زهرا احمدجو، دانشجوی معماری داخلی ساکن خوابگاه)

جدول ۲. از میان داده های جمع آوری شده، موارد مرتبط با فضا و معماری که متوجه ضعف های کالبدی است موردتوجه قرار گرفته است

جدول ۲: بررسی رفتارهای اجتماعی مبتنی بر مشاهده میدانی (منبع: نگارندگان)

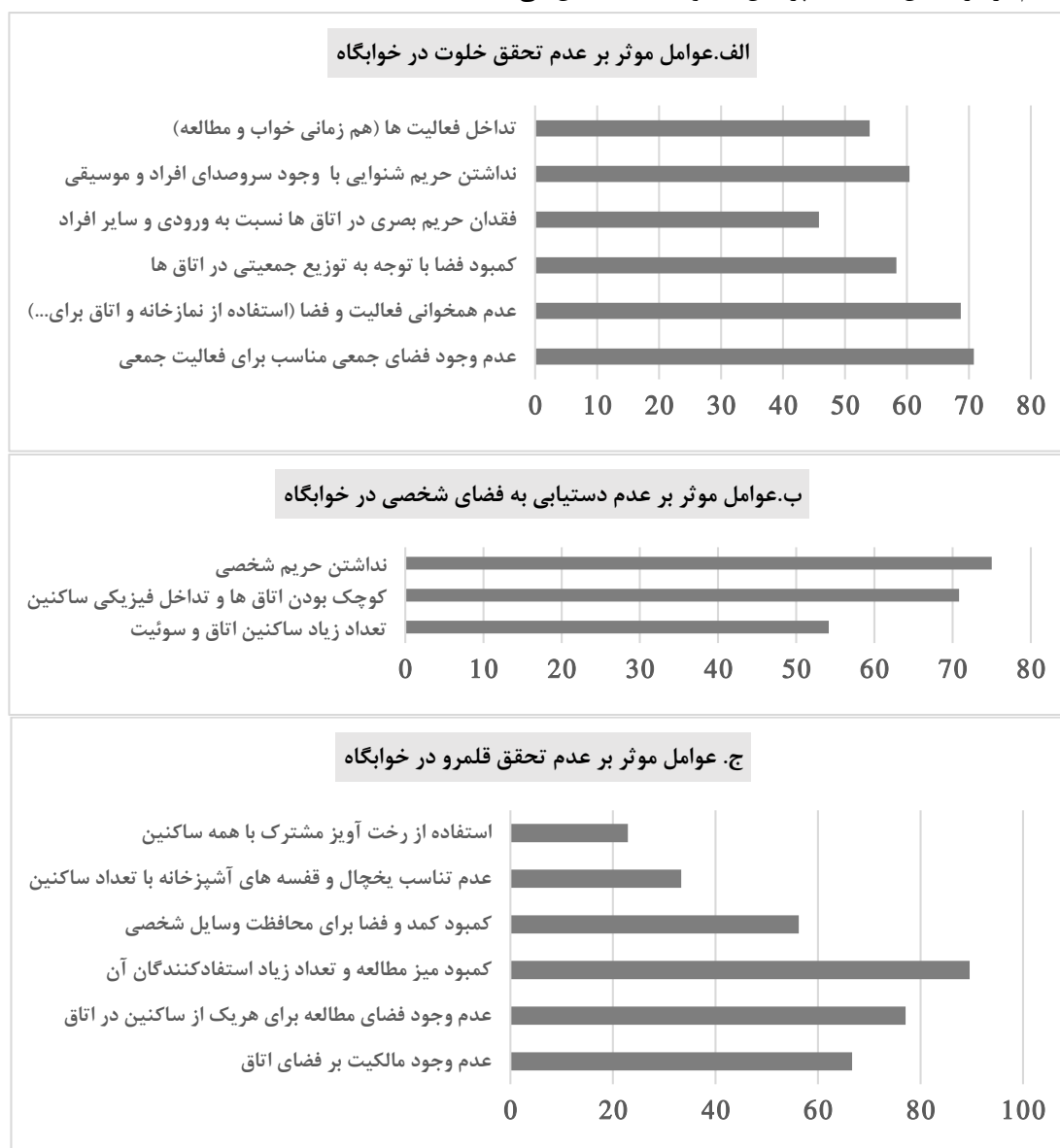
نشانه های رفتاری	عوامل کالبدی مؤثر	مؤلفه (های) رفتاری	مؤلفه فرعی مداخله گر
تداخل فیزیکی افراد و فعالیت ها در اتاق	ناکافی بودن ابعاد فضا/ عدم تعریف قلمروهای فیزیکی	قلمرو	فضای شخصی
استفاده از تخت خواب به عنوان میز/ جابه جایی مداوم وسایل و کتاب ها از روی میز	عدم تعریف فضای کار/ مبلمان یا میز مطالعه به تعداد مناسب		فضای شخصی
شلوغی رخت آویزها/ استفاده از میله پرده برای آویز لباس پراکندگی وسایل بر روی زمین	فقدان کمد و فضای کافی برای لباس ها و وسایل شخصی		ازدحام (غیر اجتماعی)

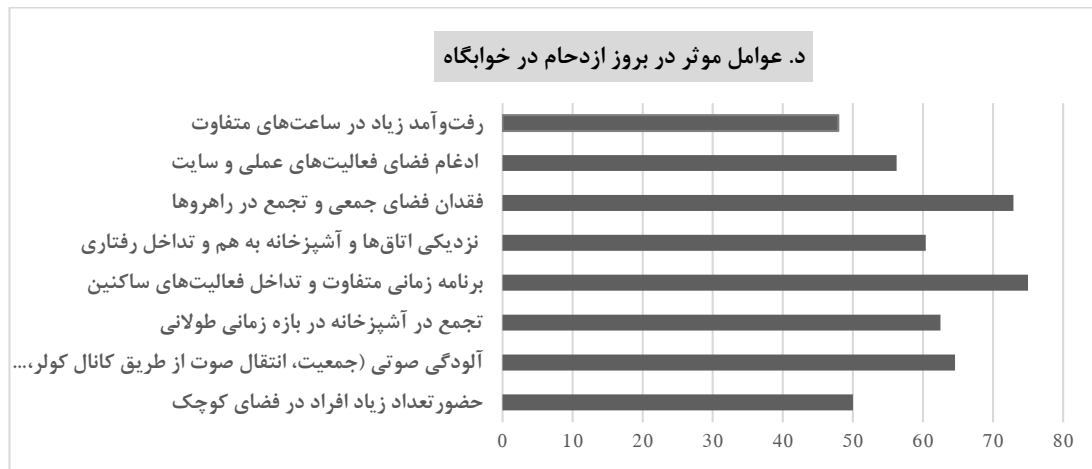
		انتقال بو/ سروصدا از فضاهای خدماتی به اتاق‌ها	طراحی و تفکیک نامناسب فضاها/ مشکلات آکوستیکی
ازدحام (اجتماعی)		تداخل فعالیت‌ها در اتاق (خواب - انجام تکالیف تحصیلی) استفاده از نمازخانه برای انجام پروژه‌های عملی	عدم وجود فضای مناسب برای دروس عملی
		گم کردن وسایل	عدم وجود فضای معین برای وسایل شخصی
قلمروی اولیه		مخفی کردن خود از دید سایرین بر روی تخت با نصب پارچه	عدم تعریف فضاهای خلوت/ بالابودن نفوذپذیری بصری
قلمروی اولیه و ثانویه	خلوت	مطالعه و انجام فعالیت‌ها بر روی تخت	عدم وجود فضا و مبلمان کافی برای فعالیت‌های متفاوت
ازدحام غیراجتماعی		تولید سروصدای تمرین از اتاق‌های مجاور	عدم وجود فضای آکوستیک برای فعالیت‌های پرسروصدا
		گفتگو و تجمع در آشپزخانه معاشرت در نمازخانه	عدم وجود فضای جمعی مناسب برای معاشرت
قلمرو		کندشدن حرکت در راهروی سوئیت به دلیل موانع خدماتی (میز اتو، بند رخت...)	عدم وجود فضای کافی و تعریف‌شده برای فعالیت‌های خدماتی
	ازدحام	انتقال صدا از کانال کولر	عدم رعایت مسائل آکوستیکی
		ازدحام آشپزخانه به دلیل هم‌زمانی استفاده افراد	عدم تناسب آشپزخانه و امکانات آن با تعداد افراد استفاده‌کننده
قلمرو	فضای شخصی	نگرانی از ابتلا به بیماری مسری هم‌اتاقی (نظیر آبله‌مرغان، کرونا...) به‌واسطه استفاده از امکانات مشترک و برخوردهای مکرر	عدم وجود حریم مشخص، فضای و امکانات متعلق به هر فرد

بر اساس جدول ۲، نتایج حاصل از تحلیل نشانه‌های رفتاری، گویای تأثیر عوامل کالبدی نامناسب در فضا است. جدول مؤلفه‌های فرعی مداخله‌گر (مانند فضای شخصی، ازدحام، و قلمرو) را با مؤلفه‌های رفتاری و عوامل کالبدی مؤثر مرتبط می‌کند و درصد است تا مشخص کند هر یک از این نشانه‌ها کدامیک از مؤلفه‌های رفتاری را تحت پوشش قرار می‌دهد. در نهایت، هدف این تحلیل، تبیین نقش عوامل کالبدی در شکل‌گیری رفتارهای مرتبط با این مؤلفه‌ها است. به‌طور مشخص، ناکافی بودن ابعاد فضا و عدم تعریف قلمروهای فیزیکی به تداخل فعالیت‌ها و استفاده نامناسب از فضاها (مانند تبدیل تخت‌خواب به میز مطالعه) منجر می‌شود. همچنین، فقدان امکانات ذخیره‌سازی (مثل کمد) باعث شلوغی و استفاده غیرمعمول از فضاها (آویزان کردن لباس‌ها از میله پرده) می‌گردد. از سوی دیگر، طراحی نامناسب فضاهای خدماتی (راهروها، آشپزخانه) و مشکلات آکوستیک به ازدحام، کندی حرکت، و انتقال صدا بین فضاها دامن می‌زند. در بعد اجتماعی، نبود فضاهای اختصاصی برای فعالیت‌های جمعی یا عملی (مثل پروژه‌ها) موجب تجمع در مکان‌های نامتعارف (نمازخانه یا آشپزخانه) می‌شود. علاوه بر این، عدم تعریف حریم شخصی و اشتراک اجباری امکانات، نگرانی‌های بهداشتی و استرس ناشی از تماس مکرر (مثلاً در همه‌گیری کرونا) را تشدید می‌کند. در

مجموع، این داده‌ها بر لزوم طراحی هدفمند فضاهای اشتراکی با تأکید بر تعریف قلمروهای شخصی، رعایت ابعاد کالبدی مناسب، و جداسازی عملکردی فضاها برای کاهش تداخل فعالیت‌ها و بهبود کیفیت زندگی ساکنان تأکید دارد.

نمودار ۱، تأثیر ضعف‌های کالبدی بر رفتارهای اجتماعی دانشجویان دانشگاه هنر (با تأکید بر چهار مؤلفه: خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام) را بر اساس داده‌های پرسش‌نامه و مصاحبه نشان می‌دهد.

نمودار ۱: آسیب‌شناسی ضعف‌های کالبدی و میزان تأثیر آن بر رفتارهای اجتماعی مبتنی بر نتایج پرسش‌نامه و مصاحبه با دانشجویان دانشگاه هنر (برگرفته شده از خروجی نرم افزار word 2024)

تحلیل یافته‌ها

از بررسی نظریات رفتار اجتماعی و نتایج مطالعات میدانی اعم از مصاحبه با دانشجویان مبنی بر ضعف‌های موجود در خوابگاه مورد اشاره می‌توان به نقش طراحی و مؤلفه‌های کالبدی بر کیفیت تحقق مؤلفه‌های رفتاری خلوت، فضای شخصی، قلمرو، ازدحام پی برد؛ بنابراین در این مرحله با تحلیل اطلاعات گردآوری شده به تبیین مؤلفه‌های کالبدی و تدوین راهکارهایی به‌منظور طراحی مسکن دانشجویی پرداخته می‌شود. جدول ۲، راهبردهایی را که می‌توان متناسب با مؤلفه‌های رفتاری و همچنین در ارتباط با فضاهای متفاوت خوابگاه اعم از فضاهای اقامتی (اتاق/سوییت‌ها) و فضاهای جمعی ارائه کرد را نشان می‌دهد.

با توجه به (نمودار ۱ الف). آسیب‌شناسی ضعف‌های کالبدی در حوزه خلوت نشان می‌دهد بیشترین مورد عنوان شده (نزدیک به ۷۰ درصد) مربوط به عدم وجود فضای جمعی برای فعالیت‌های جمعی و پس از آن عدم همخوانی فعالیت و فضا است و مواردی مثل فقدان حریم شنوایی، کمبود فضا، تداخل فعالیت خواب و مطالعه، فقدان حریم بصری در مراتب بعدی قرار می‌گیرند. براساس (نمودار ۱ ب)، این آسیب‌شناسی در حوزه فضای شخصی حاکی از بیشترین نارضایتی (بیش از ۷۵ درصد) در زمینه نداشتن حریم شخصی و تداخل ساکنین است و تعداد زیاد ساکنین در هر سوییت نیز ذکر شده است. همچنین (نمودار ۱ ج) نشان می‌دهد، در حوزه قلمرو کمبود میز مطالعه/کار با توجه به تعداد زیاد استفاده‌کنندگان بیش از سایر عوامل ذکر شده است و مواردی مثل عدم حس مالکیت بر فضای اتاق، کمبود کمد و فضای محافظت از وسایل شخصی، عدم تناسب یخچال و امکانات آشپزخانه با تعداد ساکنین و استفاده از رخت‌آویز مشترک در مراتب بعدی قرار دارند. و در نهایت بررسی ازدحام در (نمودار ۱ د) مشخص می‌کند، بیشتر مورد عنوان شده (نزدیک به ۷۵ درصد) برنامه زمانی متفاوت و تداخل ساکنین اتاق و در درجه بعد فقدان فضای جمعی و تجمع در راهرو، آلودگی صوتی و مواردی از این دست است.

یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از وجود رابطه‌ای معنادار میان مؤلفه‌های کالبدی خوابگاه‌های دانشجویی ویژه دانشجویان دختر دانشگاه هنر و چهار مؤلفه رفتاری (خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام) است. این رابطه از آن جهت حائز اهمیت است که جنسیت ساکنین و نیازهای خاص ناشی از رشته‌های تحصیلی هنری، الگوی ترجیحات محیطی آن‌ها را از سایر گروه‌های دانشجویی متمایز می‌سازد.

بر اساس داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌ها و مشاهدات میدانی، دانشجویان دختر هنر تمایل معناداری به حفظ حریم فضای شخصی جهت اجتناب از تجارب منفی ناشی از ازدحام دارند. همچنین، نیاز به فضاهای متنوع با مساحت گسترده‌تر برای انجام فعالیت‌های عملی مرتبط با رشته‌ی تحصیلی، از دیگر یافته‌های کلیدی این پژوهش محسوب می‌شود. این امر نشان از تأکید

ویژه‌ی این گروه بر مولفه فضای شخصی در طراحی محیطی دارد. از سوی دیگر، وجود فضاهای مشترک جهت نمایش آثار هنری و تعاملات فکری، امکان تحقق الگوی مطلوب خلوت و ازدحام جمعی مطلوب را برای آنان فراهم می‌سازد. علاوه بر این، ضرورت تأمین مبلمان مناسب و تعریف مرزهای فیزیکی مشخص به منظور حفاظت از آثار و وسایل شخصی، به عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی ارتباط میان مؤلفه‌های کالبدی و مفهوم قلمرو در این گروه شناسایی شد. این یافته‌ها بر لزوم طراحی اختصاصی فضاهای خوابگاهی متناسب با ویژگی‌های روان‌شناختی و نیازهای عملی دانشجویان هنر تأکید دارد.

جدول ۳. شامل راهبردها و راهکارهای طراحی مسکن دانشجویی است که بر اساس یافته‌های آسیب‌شناسی و دسته‌بندی مسائل تدوین شده است.

جدول ۳: راهبردها و راهکارهای طراحی مسکن دانشجویی، مبتنی بر مؤلفه‌های رفتار اجتماعی. (نگارندگان)

مؤلفه رفتاری	راهبردهای طراحی	راهکارهای پیشنهادی
خلوت	فضای اقامتی	تأمین خلوت سطح ۱ (از نوع تنهایی)
	فضای جمعی	تأمین خلوت سطح ۲ (از نوع قرابت یا صمیمت)
	فضای اقامتی	تأمین خلوت سطح ۳ و ۴ (گمنامی و توداری)
فضای شخصی	فضای اقامتی	تأمین سرانه فضایی متناسب با فعالیت‌های رشته‌های هنر - استفاده از مبلمان چندمنظوره و انعطاف‌پذیر
	فضای جمعی	کنترل نفوذپذیری بصری
	فضای جمعی	کنترل نفوذپذیری صوتی
قلمرو	فضای اقامتی	کنترل نفوذپذیری بویایی
	فضای اقامتی	تأمین سرانه فضایی متناسب با فعالیت‌های رشته‌های هنر - استفاده از مبلمان چندمنظوره و انعطاف‌پذیر
	فضای اقامتی	تأمین سرانه فضایی متناسب با فعالیت‌های رشته‌های هنر - استفاده از مبلمان چندمنظوره و انعطاف‌پذیر

فضای جمعی	تعریف قلمروهای ثانویه	- ایجاد عرصه‌بندی فضایی از عمومی به خصوصی - تعریف قلمرو برای ورودی‌ها - تعبیه آشپزخانه و سرویس بهداشتی مجزا (ترجیحاً) برای هر واحد سکونت یا مشترک بین حداکثر دو واحد سکونت همجوار - تعبیه جاکفشی قبل از ورود به هر واحد
	تعریف قلمروهای عمومی	- تعبیه فضاهای معاشرت خارج از اتاق در طبقات - تعبیه فضاهای تمرین برای فعالیت‌های عملی رشته‌های هنر - تعبیه فضاهای رویداد مثل جشن‌ها، نمایش آثار، و...
ازدحام	فضای جمعی	- تعبیه فضاهای جمعی برای برگزاری رویدادها - طراحی فضاهایی برای نمایش آثار دانشجویان هنر - طراحی فضاهای جمعی با هندسه همگرا - تعبیه آتلیه‌های میان‌رشته‌ای (فضای تمرین مجسمه، ماکت و نقاشی)
	فضای جمعی	- افزایش ارتفاع در فضاهای جمعی یا سایر ابعاد مؤثر برای ایجاد فضاهای واگرا - تعبیه فضای تخلیه در فضاهای پرتراکم - توزیع مناسب فضاهای خدماتی مثل آشپزخانه، حمام...

نتیجه‌گیری

مسکن دانشجویی که به‌غلط به «خوابگاه» مصطلح شده، مکانیست که در مقطع زمانی مشخصی از زندگی یک فرد، خانه او محسوب می‌شود و ضروری است در هنگام طراحی در ضمن ایجاد فضای مناسب زندگی برای فعالیت‌های دانشجویی اعم از مطالعه، تفکر، مباحثه و معاشرت با کمترین تداخل و خدشه‌های احتمالی برای دوستی، صمیمیت و اعتماد متقابل فراهم کرد. لازمه تحقق این هدف، ایجاد فضایی با رعایت حریم‌های شخصی و اجتماعی است.

برای پاسخ به سوال اصلی پژوهشی مبنی بر رابطه‌ی مؤلفه‌های کالبدی و رفتارهای اجتماعی با به‌کارگیری روش تحقیق اتخاذشده و گردآوری داده‌ها شامل مشاهده میدانی و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با دانشجویان ساکن خوابگاه، عوامل مؤثر بر عدم تحقق مؤلفه خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام مطلوب استخراج شد و آسیب‌شناسی ضعف‌های کالبدی و میزان تأثیر آن بر رفتارهای اجتماعی مورد تحلیل قرار گرفت. از نتایج پژوهش می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- از مطالعه نظریه‌های رفتار اجتماعی و تحلیل محتوای کیفی پژوهش می‌توان دریافت که خلوت مطلوب دانشجویان تنها یک صورت مشخص از خلوت مانند تنهایی نیست. دانشجو در طول روز، برای انجام فعالیت‌های مختلف خود به سطوح مختلف خلوت نیاز دارد که می‌تواند بخشی از آن، از طریق معماری فضای خوابگاه فراهم شود.
- در رابطه با تأثیر جنسیت در مؤلفه‌های رفتاری از تحلیل مشاهدات و مطالعه پژوهش‌های صورت گرفته پیشین این‌طور به نظر می‌رسد که در زمینه فضای شخصی، جلوگیری از تماس‌های اجباری و یا ناخواسته از دغدغه دانشجویان است. در مورد ازدحام نیز دانشجویان دختر به جهت برخورداری از حمایت اجتماعی و تداعی زندگی در خانه، به سکونت با تعداد نفرات کم تمایل دارند؛ بنابراین توزیع مناسب جمعیت و رعایت نسبت فضاهای خصوصی، نیمه‌خصوصی، عمومی و ایجاد سلسله‌مراتب میان فضاها می‌تواند راهکارهای کارآمدی در تحقق خلوت مطلوب دانشجویان دختر باشد.
- از نتایج دیگر پژوهش باید به تفاوت کالبدی مسکن دانشجویی دانشجویان هنر با سایر دانشجویان اشاره کرد. دانشجویان رشته‌های هنر به دلیل دروس عملی خود نیاز به فضاهایی متناسب با فعالیت‌هایشان دارند؛ به طور مثال برای دانشجویان رشته‌های نقاشی و معماری فضای اتاق باید برای انجام کارهایی از قبیل نقشه‌کشی با دست یا ساخت

ماکت کافی باشد؛ همچنین برای تمرین دانشجویان رشته‌های سینما، تئاتر یا موسیقی باید فضایی با تدبیرهای مناسب به لحاظ صوتی در نظر گرفت.

در پایان مقاله، جدولی از راهکارهای کالبدی مؤثر در تحقق هریک از مؤلفه‌های رفتاری به تفکیک فضاهای اقامتی و جمعی تدوین و ارائه گردید.

- به طور مثال در تحقق خلوت از جنس تنهایی طراحی کنج‌هایی مانند لبه داخلی پنجره‌ها با فرصتی برای نشستن و تفکر، استفاده از عناصر تفکیک‌کننده فضایی با کنترل نفوذپذیری بصری می‌توانند مؤثر باشند. همچنین وجود فضاهای همگرای مکث در راهروها می‌تواند شرایط مناسبی برای معاشرت با دوستان را فراهم کند. تغییر ارتفاع و گستردگی فضایی می‌تواند با کاهش تماس با سایرین شرایط را برای تجربه گمنامی و انزوای دانشجویان فراهم کند.
- برای تأمین فضای شخصی افراد می‌توان به عواملی نظیر استفاده از پوشش گیاهی و یا جداره‌های بازو بسته شونده برای کنترل نفوذپذیری بصری در بخش‌هایی که دید به فرد و فضا وجود دارد اشاره کرد. برای حفظ فضای شخصی از منظر کنترل نفوذپذیری بصری نیز می‌توان راهکاری همچون طراحی فضا با تفکیک عملکردی را پیشنهاد داد، بطوریکه فضاهای پرسروصدا نظیر فضاهای معاشرت و خدماتی را از فضای اقامتی جدا نمود.
- از عواملی که موجب به رسمیت شناختن قلمرو می‌شوند، رعایت سلسله‌مراتب با تعریف حریم‌ها، تفکیک فضا با پارتیشن و مبلمان است و وجود سرویس بهداشتی و حمام مجزا برای هر واحد، میز مطالعه و کمدهای شخصی بخشی از دغدغه دانشجویان را در رابطه با قلمرو کاهش می‌دهد. وجود فضاهای تمرین برای رشته‌های هنر با ایجاد تمایز مسکن دانشجویان هنر از سایر مسکن‌های دانشجویی خود به نوعی موجب افزایش حس تملک دانشجویان بر محل سکونتشان می‌شود.
- در بحث ازدحام که هر دو مورد تجربه ازدحام مطلوب و کاهش ازدحام نامطلوب موردنظر است، وجود فضاهای جمعی برای برگزاری رویدادها و طراحی فضاهای جمعی با هندسه همگرا امکان تجربه ازدحام مطلوب در میان دوستان را فراهم می‌کند. برای کاهش ازدحام نامطلوب می‌توان به تعبیه فضای تخلیه برای کاهش جمعیت در رفت‌وآمد، افزایش ارتفاع در مکان‌های پرتراکم و توزیع مناسب فضاهای خدماتی به‌ازای واحدهای سکونتی اشاره نمود.

پی‌نوشت

^۱ خوابگاه معادل واژه dormitory در زبان انگلیسی است که به مکانی برای خوابیدن اشاره دارد.

^۲ Irwin Altman

از نمونه‌های طراحی و اجرا شده با رویکرد مورد نظر در تجارب جهانی می‌توان به خوابگاه دانشجویی Titgen (۲۰۰۶) و همچنین Tokyo (۱۹۹۳) اشاره کرد که اولی با تقسیم‌بندی واحدها و تخصیص فضاهای عمومی، و همچنین جانمایی فضاهای خدماتی و عمومی در طبقه همکف از ازدحام و مزاحمت ناشی از سروصدا برای ساکنین جلوگیری کرده و در خوابگاه دوم با قرار دادن فضاهای نشیمن ساکنین و غذاخوری در طبقه همکف در تلاش برای ایجاد بستر مناسب برای آشنایی و معاشرت دانشجویان با یکدیگر بوده و در عین حال با طراحی مناسب راهروها و فضاهای مکث از برخوردهای اجتماعی جلوگیری کرده تا خللی در خلوت دانشجویان وارد نشود. (طالبیان، آتشی و نبی‌زاده، ۱۳۸۹).

^۴ Edward T. Hall

^۵ Proxemic

^۶ Privacy

^۷ Westin

^۸ Hayduk

^۹ Sommer

۱۰ Personal Space

۱۱ فاصله صمیمی ۰/۵ متر، فاصله شخصی ۰/۵ تا ۱/۲۰ متر، فاصله اجتماعی ۱/۲ تا ۳/۶ و فاصله عمومی ۳/۶ تا ۸ متر

۱۲ Density

۱۳ سوالات پرسشنامه با توجه به چهار مؤلفه خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام به صورت توصیفی و باز در مرحله اول تهیه شده است. مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته به عنوان مرحله‌ی تکمیلی و از طریق پیام‌رسان‌های اجتماعی (به دلیل واقع‌شدن بخشی از پژوهش با اپیدمی کووید) صورت گرفته است. پاسخ‌ها بر اساس کلیدواژه‌ها کدگذاری و سپس دسته‌بندی شدند و در جداول و نمودارها مورد بررسی قرار گرفتند.

۱۴ دانشگاه هنر از ادغام دانشگاه فارابی، دانشکده هنرهای تزیینی، دانشکده هنرهای دراماتیک و هنرستان عالی موسیقی و هنرکده موسیقی ملی قبل از انقلاب تشکیل شده است.

فهرست منابع

- آرشیو دفتر فنی دانشگاه هنر
- آلمن، ایروین. (۱۳۹۵). *محیط و رفتار اجتماعی: خلوت، فضای شخصی، قلمرو، ازدحام*. ترجمه: علی نمازیان. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- احمدجو، زهرا. (۱۳۹۶). "سوئیت یازده خوابگاه آفریب". پروژه درس روانشناسی محیطی دانشگاه هنر. کارشناسی ارشد معماری داخلی. دانشگاه هنر، منتشر نشده.
- بهزاد بهبهانی، آرزو و علی آبادی، محمد و سامانی، سیامک و پورنادری، حسین. (۱۳۹۰). *طراحی خوابگاه‌های جدید براساس ترجیحات دانشجویان در ابعاد معماری و روانشناسی محیطی*. روانشناسی معاصر، ۶ (۱)، ۶۸-۵۹.
- پاکزاد، جهان‌شاه و بزرگ، حمیده. (۱۳۹۱). *الگوی روانشناسی محیط برای طراحان*. تهران: آرمانشهر.
- جعفری، مژده. اسدپور، علی و حائری، سلما. (۱۳۹۹). *راهنمای طراحی خوابگاه‌های دانشجویی براساس تحلیل قرارگاه‌های رفتاری (نمونه مورد مطالعه: خوابگاه دانشجویان دختر دانشگاه شیراز)*. معماری و شهرسازی ایران، ۱۱ (۱۹)، ۱۶۷-۱۸۶.
- رحمتی، عباس و زراعت حرفه، فهیمه و علی پور، فرحناز و کاربخش زاده، فاطمه. (۱۳۹۸). *تجارب دانشجویان دختر از سکونت در خوابگاه‌های دانشجویی: یک مطالعه کیفی*. پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۸ (۱۴)، ۷۵-۹۷.
- شاهچراغی، آزاده و بندرآباد، علیرضا. (۱۳۹۴). *محاط در محیط: کاربرد روانشناسی محیط در معماری و شهرسازی*. جهاد دانشگاهی.
- طالبیان، نیما و آتشی، مهدی و نبی‌زاده، سیما. (۱۳۸۹). *مجتمع اقامتی*. مشهد: کتابکده کسری.
- قدرتی، حسین و مقصودزاده، فاطمه. (۱۳۹۸). *بررسی تجربه زندگی خوابگاهی در میان دانشجویان دختر با تاکید بر مشکلات آن‌ها*. آموزش عالی ایران، ۱۱ (۲)، ۸۳-۵۹.
- لنگ، جان. (۱۳۹۰). *آفرینش نظریه معماری: نقش علوم رفتاری در طراحی محیط*. ترجمه: علیرضا عینی‌فر. تهران: دانشگاه تهران.
- محمودی راد، مریم و آراسته، حمیدرضا. (۱۳۸۳). *خوابگاه‌های دانشجویی به مثابه جوامعی برای یادگیری. طب و تزکیه*. (۵۳)، ۴۵-۵۴.
- معتمدیان، فهیمه و مطلبی، قاسم. (۱۳۹۳). *قلمروییابی در سکونتگاه‌های دانشجویی (مطالعه موردی: خوابگاه فاطمیه کوی دانشگاه تهران)*. هویت شهر، ۱۷، ۶۴-۵۵.
- مک‌اندرو، فرانسیس تی. (۱۳۹۵). *روانشناسی محیطی*. ترجمه: غلامرضا محمودی. تهران: نشر وائیا.
- مهدی، رضا. (۱۳۹۴). *کیفیت زندگی دانشجویان دانشگاهی (مطالعه موردی: دانشگاه‌های دولتی شهر تهران)*. آموزش عالی ایران، ۳، ۲۶-۱.
- نظریپور، محمدتقی و نوروزیان ملکی، سعید. (۱۳۹۸). *ارزیابی مؤلفه‌های مؤثر بر میزان رضایت دانشجویان دختر از سکونت*

- در خوابگاه‌های دانشگاهی. روان‌شناسی کاربردی، ۱۳(۱)، ۱۶۳-۱۷۹.
- نظریور، محمدتقی. (۱۳۹۸). *رابطه بین سلامت روان دانشجویان با فضای کالبدی خوابگاه (مورد پژوهشی چهار بلوک خوابگاه دختران دانشگاه شهید بهشتی)*. هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی، ۴ (۳)، ۸۷-۹۶.
 - هال، ادوارد. (۱۳۹۲). *بعد پنهان*. ترجمه منوچهر طبیبیان. تهران: دانشگاه تهران.
 - Rahimi, Sohrab. (2015). **Social interaction student residence halls: an architecture perspective**. An unpublished research project for the degree of master of architecture. school architecture and landscape architecture, the Pennsylvania state university.
https://etda.libraries.psu.edu/files/final_submissions/11075. (Retrieved 14July. 2020).
 - Song, Yutong. (2016). **A dormitory could be more joyful: Student housing**. An unpublished research project submitted in partial fulfillment of the requirement for the degree of Master of Architecture (Professional), Unitec Institute of Technology, New Zealand.
<https://www.researchbank.ac.nz/handle/10652/3481>. (Retrieved 15August. 2020).